

А. Є. Лясога*Дніпропетровський національний університет ім. О. Гончара***НЕУРЯДОВІ ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК ІНСТИТУТ
ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ**

Розглянуто актуальну проблематику становлення українського громадянського суспільства в умовах політичних, соціально-економічних, правових та духовних трансформацій. Особливу увагу приділено діяльності неурядових громадських організацій як одного з головних інститутів громадянського суспільства.

Ключові слова: громадянське суспільство, неурядові громадські організації.

Сучасні конституційні процеси в Україні можна охарактеризувати не лише як неоднозначність, а й динамічні. Ідеться не тільки про їх політико-правовий вимір, а передусім про розширення кола суб'єктів конституційно-правових відносин і оптимізацію їх правового статусу, удосконалення існуючих і утвердження нових інститутів держави й інститутів громадянського суспільства, трансформованих із політичної в конституційно-правову площину, які збагачують систему конституційного права та знаходять своє логічне продовження в системі чинного законодавства України.

Одним із пріоритетів національних інтересів України є розвиток громадянського суспільства і його демократичних інститутів. У зв'язку з цим особливої актуальності набувають дослідження теорії громадянського суспільства, його структури, правового статусу окремих інститутів, а саме неурядових громадських організацій. Для України характерна асиметричність у розвитку інститутів громадянського суспільства. З метою досягнути оптимальну рівновагу необхідно забезпечити інститути громадянського суспільства від надмірних обмежень і поза правового впливу. Жоден із його інститутів не повинен бути домінуючим, а їх взаємодія має утворювати єдину цілісну систему для досягнення синергетичного ефекту.

Розвиваючи думку про розширення кола учасників конституційних правовідносин, не можна обійти увагою й таку визначальну тенденцію сучасного вітчизняного правотворення, як унормування конституційної правосуб'єктності неурядових громадських організацій. Тобто теоретичний дискурс попередніх років про необхідність взаємодії держави і громадянського суспільства отримав своє продовження в законодавчому закріпленні принципів і форм такої співпраці, а самі інститути громадянського суспільства подолали усталений стереотип своєї аморфності й трансформуються в повноцінні суб'єкти конституційного права України.

Громадянське суспільство можна розглядати як самоорганізовану і саморегульовану сферу публічно-правових відносин у державі, утворювану вільними і рівноправними індивідами та створеними ними об'єднаннями громадян, які функціонують, формуючи соціальний капітал і здійснюючи контроль за органами державної влади, слугують підґрунтям демократії та визначальним чинником у розбудові правової держави. Тобто громадянське суспільство не можна ототожнювати з якимось одним суб'єктом публічно-правових відносин, оскільки ця категорія позначає передусім систему суспільних відносин, які виникають, змінюються та припиняються між безліччю їх різнопорядкових учасників.

Як відомо, розвинуте громадянське суспільство – невід'ємна складова всіх демократичних правових держав світу. Очевидно і навіть аксіоматично, що сильна держава неможлива без розвинутого громадянського суспільства, але громадянське суспільство та його інститути стають дієвим чинником державотворення лише за умови конструктивного й соціально відповідального діалогу з державою в межах правового поля. Прийнято вважати, що в основі розвинутого громадянського суспільства лежить активна діяльність інститутів громадянського суспільства.

При цьому термін «інститути громадянського суспільства» є настільки поширеним, що має декілька значень [2, с.45]. Під ним розуміють: суб'єктів, які в процесі своєї діяльності формують суспільні відносини, спрямовані на утвердження громадянського суспільства; інститути, що об'єднують у своєму складі норми конституційного та інших галузей права, які регулюють суспільні відносини у відповідній сфері і є складовими елементами багатовимірної системи конституційного права України; узагальнюючу назву для всіх упорядкованих і структурованих проявів громадянського суспільства тощо. Всі ці тлумачення заслуговують на увагу і в той же час жодне з них не має «монополії» на істину.

Визначальними для ідентифікації правосуб'єктності інститутів громадянського суспільства є правові форми їх діяльності. Так, особливого значення набуває проблема взаємодії інститутів громадянського суспільства з органами державної влади України. Нині ця взаємодія відбувається в таких правових формах: участь у розробці та обговоренні проектів нормативно-правових актів; залучення інститутів громадянського суспільства до надання соціальних послуг; здійснення інститутами громадянського суспільства громадського контролю за діяльністю органів державної влади у формі громадського моніторингу підготовки й виконання рішень, експертизи їх ефективності, подання органам державної влади експертних пропозицій, утворення спільних консультативно-дорадчих і експертних органів, рад, комісій, груп для забезпечення врахування громадської думки у формуванні та реалізації державної політики [1, с. 237] Здійснення органами державної влади моніторингу й аналізу громадської думки, забезпечення своєчасного публічного реагування на пропозиції та зауваження громадськості; ознайомлення широких верств населення з формами його участі у формуванні й реалізації державної політики, виконання спільних проектів інформаційного, аналітично-дослідного, благодійного і соціального спрямування тощо [11, с.88].

Зaproвадження наведених форм участі інститутів громадянського суспільства в керуванні державними справами на сьогодні визначене низкою нормативно-правових актів. Зокрема, Указом Президента України від 15 вересня 2005 р. № 1276 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики», Постановою Кабінету Міністрів України від 15 жовтня 2004 р. № 1378 «Деякі питання забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики», Концепцією сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства, затвердженою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2007 р. №1035, Порядком сприяння проведення громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 5 листопада 2008 р. № 976 й іншими нормативно-правовими актами [9, с.167].

Аналіз сутності й змісту наведених правових актів дозволяє зробити висновок, що сучасна українська правотворча та правозастосовна практика відповідає вимогам, що ставляться до сучасних демократичних держав, створюючи всі необхідні передумови для самостійного вирішення громадськістю питання участі у прийнятті й реалізації рішень органів державної влади та місцевого самоврядування.

У свою чергу громадські організації, набуваючи правосуб'єктності, інституалізуються в правовому вимірі, тобто трансформуються в інститут конституційного права. Останній же є складовим елементом багатовимірної системи сучасного конституційного права України, під якою слід розуміти історично сформовану та обумовлену об'єктивними чинниками суспільного розвитку систему природного й позитивного, загальної та особливої частини, матеріального і процесуального, типового та колізійного, національного й міжнародного (європейського) конституційного права, які, у свою чергу, складаються з інститутів і норм конституційного права і регулюють політичні, економічні, соціальні, культурні (духовні), екологічні й інші найважливіші суспільні відносини, що є предметом конституційного права України. При цьому особливістю інституту громадських організацій є його комплексний характер – у

його складі поєднано норми і субінститути конституційного, адміністративного та інших галузей права, матеріального й процесуального, типового та колізійного, національного і міжнародного права.

Визначальним обов'язком правової держави є невтручання як у реалізацію громадянами права на свободу об'єднання, так і в діяльність самого об'єднання, за винятком обмежень, установлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей (частина перша ст. 36 Конституції України). Таким чином, у Конституції України унормовано межі втручання держави в реалізацію права громадян на свободу об'єднання. Передбачено (пункт 11 частини першої статті 92), що виключно законами визначаються засади утворення і діяльності об'єднань громадян.

На сьогодні правові та організаційні основи реалізації права на свободу об'єднання регулює Закон України «Про об'єднання громадян», який застарів і не гарантує дотримання європейських стандартів у сфері діяльності громадських організацій [12]. Чинне законодавство про громадські організації «консервує» низку серйозних проблем, а саме: зберігає ускладненість процедури державної реєстрації громадських організацій, обмежує діяльність громадських організацій за територіальною ознакою (чим осяйніше територія статутної діяльності – тим складніший порядок її реєстрації), за змістом (наприклад, щодо захисту прав інших осіб), установлює державний контроль за статутною діяльністю громадських організацій, а також обмеження щодо їх безпосередньої господарської діяльності тощо. Ці та інші архаїзми українського законодавства стосовно громадських організацій, а також його неузгодженість із міжнародними зобов'язаннями нашої країни мають загалом негативний вплив на міжнародний імідж України як демократичної, соціальної та правової держави.

З метою забезпечити належне правове регулювання в зазначеній сфері в Міністерстві юстиції України було розроблено проект Закону України «Про громадські організації», який у встановленому порядку був унесений Урядом України на розгляд Верховної Ради України (№ 3371 від 14.11.2008 р.). Основними завданнями цього законопроекту стало визначення правових та організаційних основ реалізації права людини на свободу об'єднання, створення сприятливих умов для формування та діяльності громадських організацій щодо розвитку громадянського суспільства в Україні [12].

Законопроект «Про громадські організації» також став логічним продовженням ст. 11 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р., відповідно до якої кожен громадянин має право на свободу об'єднання з іншими особами та відповідно положень ст. 36 Конституції України.

У данному законопроекті, підготовленому Мін'юстом, ураховано досвід законодавчого забезпечення функціонування неурядових організацій у провідних європейських країнах, у тому числі положення «Фундаментальних принципів щодо статусу неурядових організацій в Європі» (прийняті учасниками багатосторонньої зустрічі, організованої Радою Європи 5 липня 2002 р.), які за своїм змістом визначають загальні засади формування національного законодавства держав-учасниць Ради Європи, що гарантує свободу об'єднань і регулює діяльність громадських організацій [11, с.56]. Також були враховані рекомендації Комітету Міністрів. Удосконалення законодавчого регулювання інституту громадських організацій обумовлене не лише нагальною необхідністю дотримання міжнародних стандартів у сфері прав людини, а й потребою системного правового регулювання відповідних правовідносин. Очевидно, що лише комплексне унормування основних складників інституту громадських організацій забезпечить його дієве функціонування та посилить систему інститутів громадянського суспільства в Україні.

Інститут громадських організацій, який є складовим елементом структури конституційного права України, має свою власну внутрішню будову, тобто структуру. Під нею слід розуміти внутрішню будову цього інституту, зміст якої

визначають генетико-онтологічними, предметно-функціональні й структурні правові зв'язки між нормами і субінститутами конституційного й інших галузей права, об'єднаними в межах вказаного інституту конституційного права України. Тобто структура інституту конституційного права України – це взаємозв'язок функціонально обумовлених і структурно упорядкованих його складових елементів.

Первинним елементом інституту громадянського суспільства є нормативне визначення однойменної категорії. У законопроекті запропоновано визначити громадську організацію як добровільне об'єднання осіб для здійснення і захисту прав і свобод, задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших суспільних інтересів [8, с. 19]. Тобто можна наголосити, що законопроект не обмежує право громадських організацій захищати виключно інтереси своїх членів, а забезпечує можливість діяти також і в інтересах інших суспільних груп.

Заслугують на увагу й принципи, покладені в основу організації та діяльності громадських організацій в Україні. У законопроекті визначено такі засади утворення і діяльності громадських організацій: добровільність участі в громадській організації; рівність членів громадської організації у вирішенні питань, пов'язаних з її діяльністю; демократичність внутрішніх процедур; рівність громадських організацій перед законом; самоврядність; законність; відкритого характеру діяльності тощо. До того ж громадські організації вільні у виборі напрямів і різновидів своєї діяльності.

Значну увагу приділено й порядку утворення громадських організацій в Україні. Із цією метою запроваджено принципово нові підходи до відповідної процедури. Так, у законопроекті розширено коло засновників громадських організацій, якими можуть бути громадяни України, іноземці або особи без громадянства, у тому числі у випадках, установлених законом: неповнолітні, юридичні особи приватного права. Законопроектом також передбачено, що кількість засновників громадської організації не може становити менше ніж три особи.

Ще одним аргументом на користь перегляду положень чинного закону та надання юридичним особам права засновувати громадські організації, а також бути їх учасниками, можуть слугувати положення Фундаментальних принципів щодо статусу неурядових організацій в Європі. У пункті 15 цих принципів указано, що «будь-яка особа, юридична або фізична, вітчизняна чи іноземна, або група таких осіб, не повинна обмежуватися у створенні неурядових організацій» [11, с.12]. У пункті ж 21 цього документа зазначено, що національне право не має невинувато обмежувати право будь-якої особи (фізичної чи юридичної) приєднуватися до неурядових організацій на основі членства. Право приєднуватися до певної неурядової організації має бути визначене насамперед відповідно до її статутів, але не зазнавати будь-якої необґрунтованої дискримінації.

Однією з новел законопроекту є підхід до діяльності громадських організацій без обмежень за територіальною ознакою (тобто без поділу громадських організацій на місцеві, всеукраїнські та міжнародні у розумінні чинного законодавства України), що дозволить громадським організаціям вільно здійснювати свою статутну діяльність на всій території України без ререєстрації. Таким чином, законопроект удосконалює правовий режим існування та дієвості інституту громадських організацій в Україні, унеможливує корупційні ризики щодо зловживань, пов'язаних із легалізацією відповідних суб'єктів правовідносин.

У зв'язку з цим законопроектом передбачена нова концепція легалізації громадських організацій Міністерством юстиції України та його територіальними органами. Їй здійснюватимуть за допомогою письмового повідомлення про заснування; ререєстрації як юридичної особи; акредитації філії або представництва іноземної неурядової організації.

Державна ререєстрація громадських організацій здійснюватиметься органом легалізації відповідно до Закону України «Про державну ререєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» з урахуванням особливостей, передбачених законопроектом. При цьому, одним із головних завдань законопроекту є узгодження

процедур державної реєстрації громадських організацій як юридичних осіб із нормами вказаного Закону [5].

Важливою складовою ланкою інституту громадських організацій в Україні є порядок їх легалізації. У законопроекті деталізовано всі етапи процедури легалізації, передбачено визначення чіткого, не дискримінаційного порівнянню з підприємницькими товариствами, порядку державної реєстрації, вичерпно визначено документи, необхідні для легалізації громадської організації, а також підстави для відмови в ній, зазначено, що розмір реєстраційного збору відповідає розміру, визначеному Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців», при цьому документ про сплату необхідно подати після прийняття рішення про державну реєстрацію, установлено термін реєстрації громадської організації протягом 10 робочих днів, легалізації громадської організації шляхом повідомлення – протягом 5 робочих днів, легалізації філії або представництва іноземної громадської (неурядової) організації – протягом 30 календарних днів (на сьогодні заяву про реєстрацію місцевої громадської організації розглядають у 3-денний строк, заяву про реєстрацію всеукраїнської та міжнародної громадської організації – протягом одного місяця після надходження документів). Новостворені організації повинні мати можливість підтверджувати свій всеукраїнський статус у будь-який час після державної реєстрації, без додаткових вимог щодо установчих документів і реєстрації.

Із метою забезпечити державні органи, громадян та юридичні особи достовірною інформацією про громадські організації, спілки громадських організацій, філії та представництва іноземних громадських (неурядових) організацій, легалізованих в Україні, Міністерство юстиції України, як передбачено відповідним законопроектом, вестиме Обліковий реєстр громадських організацій. При цьому інформація даного реєстру громадських організацій буде відкритою для ознайомлення і розмішуватиметься на офіційному веб-сайті Міністерства юстиції України.

Законопроектом суттєво змінено підхід до контрольних повноважень держави щодо діяльності громадських організацій, а саме: орган легалізації (Міністерство юстиції та його територіальні органи) матиме право перевіряти діяльність громадської організації на відповідність законодавству про громадські організації у порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України. Це унеможливить необґрунтоване втручання органів легалізації в легітимну діяльність громадських організацій.

Важливе значення має й такий елемент інституту громадських організацій, як правовий статус його основних суб'єктів. Так, ключовою новацією, передбаченою законопроектом, є визнання права громадських організацій здійснювати господарську діяльність для досягнення своїх статутних цілей, але без отримання прибутку. Схвалення цієї норми дозволить громадським організаціям надавати послуги, зберігаючи статус неприбуткової організації, що стало значною проблемою в розвитку законодавства про громадські організації. Крім того, у законопроекті значно розширено і перелік видів діяльності, які мають особливе значення для переважної більшості громадських організацій: представництво і захист інтересів осіб, можливість участі в керуванні державними справами, подання заяв та пропозицій органам державної влади тощо.

Невід'ємним складником інституту громадських організацій є й гарантії (позасудові та судові) їх діяльності. Законопроект значно обмежив підстави для ухвалення судових рішень про примусову ліквідацію громадських організацій. У разі прийняття розробленого законопроекту такому рішенню повинне передувати накладення іншої санкції (попередження) або ж доведення фактів безпосереднього порушення конституційних обмежень.

Узагальнюючи вищевикладене, можна висловити сподівання, що ухвалення Верховною Радою України проаналізованого законопроекту дозволить здійснити якісне законодавче забезпечення інституту громадських організацій в Україні, а відтак забезпечити ефективне функціонування всієї системи

інститутів громадянського суспільства, оптимізувати шляхи і форми соціально відповідального діалогу між громадянським суспільством і правовою державою. До того ж відповідний Закон у разі його прийняття сприятиме забезпеченню прозорості законодавства, єдності нормативного регулювання та практики його застосування; мінімізації часових і майнових витрат у відносинах із владою в ході створення, функціонування та припинення діяльності громадських організацій; ліквідації територіальних обмежень діяльності громадських організацій; забезпеченню правової можливості для фізичних і юридичних осіб створювати максимально широкий спектр громадських організацій; розширенню правових можливостей громадських організацій щодо здійснення своєї діяльності, у тому числі й господарської, створенню правового підґрунтя для запровадження нових механізмів державного замовлення на надання громадськими організаціями окремих послуг на конкурсних засадах.

Бібліографічні посилання

1. Вінніков О. Фінансування організацій громадянського суспільства (ОГС) в Україні [Текст] / О. Вінніков // Пріоритети розвитку громадянського суспільства України. – К., 2008. – 341с.
2. Громадські організації в Україні у 2007 році : стат. бюл. [Текст] / Державний комітет статистики України. – К. : ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2008. – 117с.
3. Закон України «Про громадські організації» [Текст] // Відом. Верхов. Ради України. – 2013. – № 1. – Ст.1
4. Закон України «Про громадські організації» [Текст] // Відом. Верхов. Ради України. – 1992. – № 34. – Ст.504
5. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців» [Текст] // Відом. Верхов. Ради України. – 2003. – № 31–32. – Ст. 263.
6. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (дата підписання: 04.11.1950 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.liga.kiev.ua/1_doc2.nsf/alldocact2/MU50K02U?OpenDocument – Заголовок з екрану.
7. Лациба М.В. Чому нам потрібен новий закон «Про громадські організації» [Текст] / М.В. Лациба, О.Ю. Вінніков, М.М. Слюсаревський ; Укр. незалеж. центр політ. дослідж. – К., 2008. – 387с. .
8. Лациба М. В. Як розуміти новий закон «Про громадські об'єднання» [Електронний ресурс] / М. В. Лациба, А. О. Шимчук. – Режим доступу : <http://www.ucipr.kiev.ua> – Заголовок з екрану.
9. Стан та динаміка розвитку неурядових організацій України. 2002-2006 роки: звіт за даними дослідження [Текст] / Л. Паливода, О. Кікоть. – К. : БФ «Творчий центр Каунтерпарт», 2006. – 255с.
10. Українське суспільство 1992 – 2008. Соціологічний моніторинг [Текст] / за ред. В. Ворони, М. Шульги. – К. : Ін-т соціології НАН України, 2008. – 530 с.
11. Фундаментальні принципи щодо статусу неурядових організацій в Європі. Прийнято учасниками багатосторонньої зустрічі, організованою Радою Європи, Страсбург, 5 липня 2002 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_209/print1389977545882420 - Заголовок з екрану.
12. Закон України «Про об'єднання громадян» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2460-12> – Заголовок з екрану.

Лясота А.Е. Неправительственные гражданские организации как институт гражданского общества в Украине.

Рассмотрена актуальная проблематика становления украинского гражданского общества в условиях политических, социально-экономических, правовых и духовных трансформаций. Особое внимание в этом процессе уделено деятельности неправительственных гражданских организаций как одного из основных институтов гражданского общества.

Ключевые слова: гражданское общество, неправительственные организации.

Lyasota A. Non-governmental public organizations as institute of civil society are in Ukraine.

The article is sanctified to the actual range of problems of becoming of Ukrainian civil society in the conditions of political, socio-economic, legal and spiritual transformations. The special attention in this process an author spares to activity of ungovernmental public organizations as one of main institutes of civil society.

Modern constitutional processes in Ukraine are characterized by not only the ambiguousness but also dynamic. Speech goes not only about their politic-legal measuring, and foremost about expansion of circle of subjects of constitutionally-legal relations and optimization of them legal status, improvement of existing and claim of new institutes of the state and institutes of civil society, that is transformed from political in a constitutionally-legal plane and, the same, enrich the system of constitutional right and find the logical continuation in the system of current legislation of Ukraine.

One of priorities of national interests of Ukraine there is development of civil society and him democratic institutes. In this connection the special actuality is acquired by researches of theory of civil society, his structure, legal status him separate institutes, namely ungovernmental public organizations.

For Ukraine the characteristic asymmetriveness is in development of institutes of civil society. For the achievement of optimal equilibrium it is necessary to barrier the institutes of civil society from excessive limitations and for legal to influence. None of his institutes must prevail, and their co-operation must form the single integral system for the achievement of sinergistical effect.

Summarizing, it is possible to expound a hope, that the acceptance of this bill by Verkhovna Rada, will allow to carry out the quality legislative providing of institute of public organizations in Ukraine, and consequently - to provide the effective functioning of all system of institutes of civil society, optimize ways and forms of socially responsible dialogue between civil society and legal state. This bill, will assist providing of transparency of legislation, unity of the normative adjusting and practice of his application; minimizations of sentinel and property expenses in relationships with power at creation, functioning and stopping of activity of public organizations; liquidations of territorial limitations of activity of public organizations; to providing of legal possibility for physical and legal persons to create the maximally wide spectrum of public organizations; to expansion of legal possibilities of public organizations in relation to realization of the activity, including economic, to creation of legal soil for the input of new mechanisms of government order on a grant public organizations of separate services on competitive principles.

Key words: civil society; ungovernmental public organizations.

Надійшла до редколегії: 01.03.2014

УДК 327.5+321.01+328.161

С. В. Ставченко

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

КЕРУВАННЯ ПРОБЛЕМАМИ ЯК РІЗНОВИД ПРЕВЕНТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ В ПОЛІТИЦІ

Визначено, що одним із дієвих напрямків роботи щодо попередження криз у діяльності інституційних політичних суб'єктів є керування проблемами, яке передбачає комплекс дій, спрямованих на розуміння, мобілізацію, координацію та підпорядкування всіх функцій планування стратегії й тактики політичної організації. Показано, що в ході аналітичної підтримки дій із керування проблемами застосовують проблемний аналіз політичної ситуації, спрямований на усвідомлення сутності, специфіки тієї чи іншої проблеми і знаходження шляхів її вирішення, а також діагностичний аналіз, найбільш продуктивними напрямками якого є діагностичний експрес-аналіз та комплексний діагностичний аналіз. Наголошено, що важливим кроком аналітичних дій із реалізації процесу керування проблемами є оцінка можливих наслідків загострення проблеми, визначення пріоритетів, яку забезпечують процедурами SWOT-аналізу (що розкриває вплив чинників прямої дії зовнішнього середовища) і NPEST-аналізу (який розкриває вплив чинників непрямої дії зовнішнього середовища).

Ключові слова: антикризове управління, превентивні технології, керування проблемами, проблемний аналіз, діагностичний аналіз, SWOT-аналіз, NPEST-аналіз.

Постановка проблеми. Орієнтація на підвищення ефективності політичного керування в сучасному політичному дискурсі посідає провідне місце. Політичне керування здійснюють на різних рівнях політичних відносин, воно має свої універсальні та інструментальні функції, об'єкт, суб'єкт, стратегію і тактику, етапи та результат впливу. При цьому універсальні функції керування – це функції, пов'язані із загальною стратегією виживання, реформування, стабілізації або руйнування політичної системи, а інструментальні – похідні функції, спрямовані на забезпечення завдань та досягнення цілей керування.

Водночас ключовим питанням підвищення ефективності політичного керування є проблема політичної кризи та підходів до управління кризовими процесами в політиці. Цей комплекс заходів становить сферу антикризового управління. Класичне визначення антикризового управління дає російський дослідник Е.М. Коротков, який зазначає: «антикризове управління – це управління, яке ґрунтується на передбаченні (виділено мною. – С.С.) загрози кризи, аналізі її ознак заходів щодо зниження негативних наслідків і використання її чинників для подальшого розвитку. У найзагальнішому вигляді під антикризовим управлінням